

Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérés Egészségügyi Világszervezet

Összefoglaló tanulmány 2013

Global Youth Tobacco Survey
World Health Organization,

WHO GYTS

2013

Készítették:

Balku Eszter

Demjén Tibor

Kimmel Zsófia

Vitrai József PhD

Dohányzás Fókuszpont

Országos Egészségfejlesztési Intézet

Postacím: 1096 Budapest, Nagyvárad tér 2. III. em. 321.

T: 06 1 3125 020

F: 06 1 4288 228

Honlap: <http://www.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/index.html>

Tartalom

Bevezető	3
Felnőtt lakosság dohányzási szokásai.....	4
A Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérés	6
Módszertan	6
2013-as felmérés eredményei, illetve annak a 2012-es eredményekkel, valamint más országokkal történő összehasonlítása	7
Dohányzási gyakoriság.....	7
Dohánytermékekhez való hozzáférés	9
Passzív dohányzás	9
Leszokás	9
Dohányzással kapcsolatos attitűd 2012-ben és 2013-ban.....	10
Elektronikus cigaretta használat 2012-ben és 2013-ban.....	10
Nemzetközi összehasonlítás	11
Fiatalok dohányzási szokásait befolyásoló tényezők	13
Módszertan	13
Eredmények	14
Következtetés	17
Mellékletek.....	18
Melléklet 1.....	18

Bevezető

A dohányzás világszerte a leginkább megelőzhető haláloknak számít, azonban évente közel 6 millió ember haláláért felelős és több mint 500 milliárd dollár (114 billió forint) értékű gazdasági kárt okoz. ¹ Magyarországon a dohányzás súlyos népegészségügyi és nemzetgazdasági probléma, a dohányzás következtében 2010-ben 20.470 ember halt meg. ²

A népegészségügyben használt új módszerek (rendszer szintű megközelítés) is alátámasztják, hogy a dohányzás visszaszorításához átfogó komplex beavatkozásra van szükség. ³

Az elmúlt években Magyarországon számos dohányzás visszaszorítását célzó szabályozást vezettek be. 2012. január 1-jétől hatályba lépett a Nemdohányzók védelme törvény (Nvt.), mely alapján tilos a dohányzás zárt légtérű közintézményekbe. A jogszabály módosítással Magyarország csatlakozott azokhoz az európai országokhoz, amelyek az Európai Unió és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) egészségpolitikai, szakmai elvárásainak és ajánlásainak megfelelő dohányzásellenes szabályozását valósították meg.

2012. december 1-jén adóemelés lépett érvénybe, mellyel emelkedett a dohánytermékek ára. 2013. január 1-jétől csak képekkel kombinált figyelmeztetéssel ellátott csomagolással kerülhet dohánytermék forgalomba Magyarországon. 2013. július 1-jével dohánytermék csak Nemzeti Dohányboltban forgalmazható. A szabályozásoknak köszönhetően Magyarországon több bizonyítottan hatásos beavatkozás valósult meg.

Az Nvt. módosítás hatásvizsgálatának részeként 2012-ben alapállapot felmérést végeztünk a magyarországi felnőtt és ifjúság dohányzási szokásairól, melyet 2013-ban megismételtünk. Tanulmányunk az ifjúsági felmérés eredményeit részletezi bővebben, azonban röviden a felnőtt dohányzás felmérés eredményeit is ismertetjük.

---

¹WHO Report on the Global Tobacco Epidemic; 2013; WHO;

(http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85380/1/9789241505871_eng.pdf?ua=1, letöltve: 2014.07.15.)

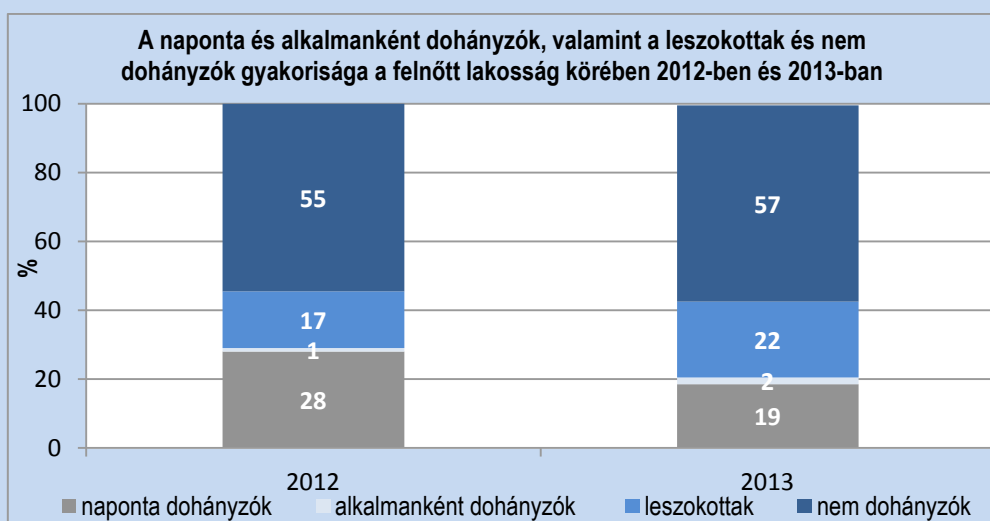
²Bakacs M., Balku E., Bodrogi J., Demjen T., Joó T., Vámos M., Vitrai J., Vokó Z.; A dohányzás társadalmi terhei Magyarországon, Kiemelt megállapítások; 2012. május;
http://www.fokuszpont.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/sites/default/files/dohanyzas_tarsadalmi_terhe_OEFI_2012_.pdf, letöltve: 2014.07.15.)

³John P Pierce, Viktoria M White, Sherry L Emery; What public health strategies are needed to reduce smoking initiation?; Tobacco Control 2012; 21:258-264.

Felnőtt lakosság dohányzási szokásai⁴

Az Nvt. hatályba lépésével összefüggésben 2012-ben és 2013-ban is történt felmérés a felnőtt lakosság körében. Az eredmények áttekintésekor fontosnak tartjuk felhívni a figyelmet arra, hogy a felmérésben résztvevők száma viszonylag alacsony volt, és a 2013-as minta demográfiai összetételét tekintve jelentősen eltért a 2012-es felmérés mintájától, így az eredmények értelmezésekor és a 2012-es adatokkal való összehasonlításakor az óvatosság indokolt.

Eredményeink alapján elmondható, hogy a 2013-ra jelentősen csökkent a dohányzók és különösen a naponta rágyújtók aránya, és ennek következtében emelkedett a leszokottak aránya.

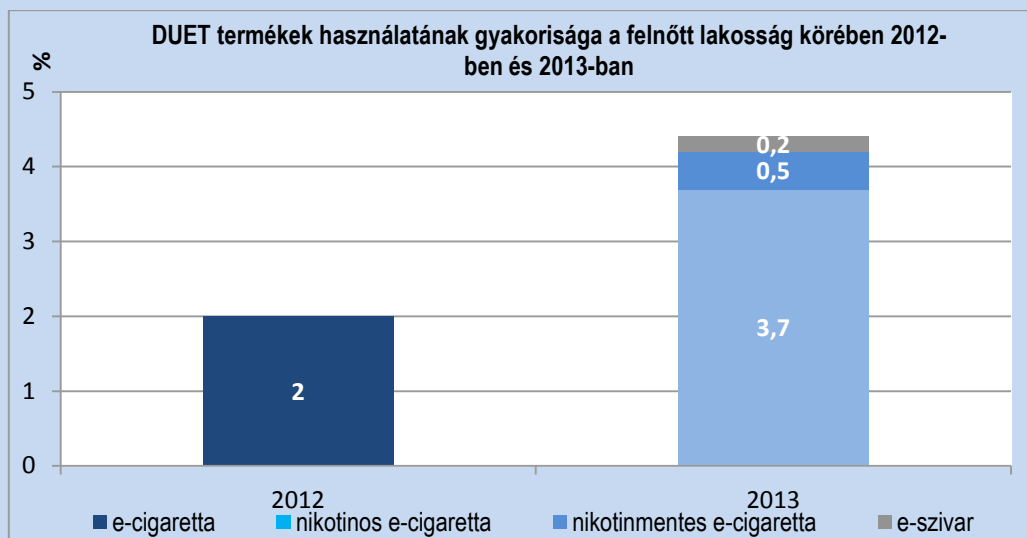
A 2012-es eredményekhez viszonyítva, 2013-ra a naponta dohányzók aránya minden vizsgált korcsoport és mindkét nem esetében jelentősen csökkent, azonban az alkalmanként dohányzók aránya a fiatalok és a középkorúak körében mindkét nem esetében kismértékben (0,5-2%) nőtt. Továbbá felhívnanánk a figyelmet arra, hogy a 18-34 éves korosztályban volt a legmagasabb az alkalmi dohányosok aránya, valamint a naponta dohányzó nők aránya a fiatalok körében a legmagasabb.

⁴ Balku E., Demjén T., Kimmel Zs., Varsányi P., Vitrai J.,; Felnőtt dohányzás felmérés 2013., Budapest, 2014. január 28.; (http://www.fokuszpont.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/sites/default/files/17_evnel_idosebb_lakossag_dohanyzas_felmeres_II_honlapra_20140128_v2.pdf, letöltve: 2014.07.31.)

Időszak	Alkalmi dohányzók			Naponta dohányzók		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
18-34						
2012 (95% CI)	2,81 (0,97-7,81)	2,56 (1,11-5,79)	2,67 (1,58-4,49)	33,9 (26,63-42,03)	27,11 (21,08-34,12)	30,3 (25,45-35,62)
2013 (95% CI)	4,92 (2,79-8,52)	3,22 (1,18-8,45)	4,09 (2,43-6,78)	23,02 (17,72-29,34)	19,86 (13,72-27,85)	21,47 (18,55-25,37)
35-64						
2012 (95% CI)	1,26 (0,46-3,41)	0,48 (0,13-1,72)	0,87 (0,33-2,27)	35,65 (30,36-40,41)	29,14 (24,45-34,18)	32,4 (28,39-36,61)
2013 (95% CI)	1,87 (0,66-5,17)	1,6 (0,67-3,78)	1,73 (0,87-3,4)	27,47 (22,21-33,45)	16,46 (12,91-20,76)	21,77 (18,55-25,37)
65+						
2012 (95% CI)	0	0,71 (0,09-4,99)	0,44 (0,06-3,24)	16,01 (10,3-24,04)	6,68 (3,93-11,14)	10,09 (7,09-14,16)
2013 (95% CI)	0	0,21 (0,03-1,51)	0,12 (0,02-0,87)	6,94 (3,12-14,73)	4,29 (2,39-7,57)	5,42 (3,26-8,87)

A felmérések eredményei alapján elmondható, hogy a dohánytermékek használatában a felnőtt lakosság körében is változó trend figyelhető meg. 2013-ra a dohányzók által elszívott cigaretták száma csökkent 12,3 milliárdról 8,3 milliárdra, valamint a gyári és sodort cigaretták megoszlási aránya is tovább változott, 31%-ról 37%-ra nőtt a sodort cigaretták aránya.

A 2012-es és 2013-as felmérés során is megkérdeztük a magyar felnőtt lakosságot a **Dohányterméket Utánzó Elektronikus Termékek** (rövidítve: DUET; e-cigaretta, e-szivar, e-pipa, e-vízpipa) használatával kapcsolatban. Míg 2012-ben a 18 éven felüliek 2%-a használt elektronikus cigarettát, 2013-ra 2%-kal emelkedett a DUET használatának gyakorisága a felnőtt lakosság körében.

A Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérés

A Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérést (NIDF) a WHO és az amerikai CDC 1998-ban indította útjára. Az adatfelvételt rendszeres időközönként megismétlik a projektben résztvevő országok, így Magyarországon 2003-ban, 2008-ban, 2012-ben, illetve 2013-ban valósult meg.

A felmérés a cigaretta és más dohánytermékek fogyasztásával kapcsolatban a következő meghatározó tényezőkről szolgáltat adatokat: gyakoriság, hozzáférés, ár, passzív dohányzás, leszokás, média és reklám, valamint iskolai tananyag. Továbbá a magyar kérdőív tartalmazta azt a 2012-ben már alkalmazott kérdéscsoportot, mely az Nvt. módosításával kapcsolatban lehetővé teszi a fiatalok véleményének és tapasztalatainak megismerését.

Az eredmények hasznosíthatók a magyarországi dohányzás visszaszorítási program értékeléséhez és ezen belül az Nvt. hatásvizsgálatának részeként is.

Módszertan

A WHO és CDC által meghatározott módszertan alapján a felmérés a 13-15 éves korosztály dohányzási szokásait vizsgálja, ennek megfelelően a 2013. évi GYTS negyedik magyarországi kutatása a korábbiakhoz hasonlóan iskola alapú felmérés, amelyben 7-9. évfolyamba járó tanulókat kérdeztük.

A mintakeretben 8 396 intézmény szerepelt, összesen 313 485 fő 7., 8., és 9. osztályos gyermek adta az alapsokaságot (95 725 fő 7. osztályos, 94 769 fő 8. osztályos és 122 991 fő 9. osztályos). A kérdezés iskolákban, tanórákon, a fentiekben részletezett magyarországi iskolák véletlenszerűen leválogatott mintáján 2013. október 21. és november 27. között történt.

A mintavétel két lépcsőben zajlott, ahol első lépésben az iskolákat, második lépésben iskolánként egy-egy osztályt választottunk ki. A minta arányos volt településnagyság és évfolyam szerint. A mintavételi keret magában foglalta az összes magyar iskolát minden azonosított évfolyammal, évfolyamok illetve települési kategóriák szerint rétegezve, reprezentálva a különböző városi és vidéki területeket Magyarországon. A felmérés során 103 intézményt kerestek fel a kérdezőbiztosok és 4 018 tanuló töltötte ki a kérdőívet.

2013-as felmérés eredményei, illetve annak a 2012-es eredményekkel, valamint más országokkal történő összehasonlítása

Dohányzási gyakoriság

Csökkenett a dohányterméket⁵ kipróbálók aránya.

2012-ben a 13-15 évesek 57%-a próbálta ki már valaha a dohányzást. Ez az arány 2013-ra 45,5%-ra csökkent. Jelentős csökkenés volt tapasztalható a fiúk körében, 61%-ról 47%-ra csökkent azok aránya, akik kipróbáltak már valamilyen dohányterméket, míg a lányok esetében 52%-ról 44%-ra csökkent ez az arány.

Időszak	Dohányterméket kipróbálók százalékos aránya (95%-os megbízhatósági tartomány)		
	fiú	lány	együtt
2012 (95% CI)	61 (57,48-64,90)	52 (47,76-56,21)	57 (53,12-60,06)
2013 (95% CI)	47 (41,63-52,38)	44 (37,63-50,17)	45,5 (40,31-50,87)

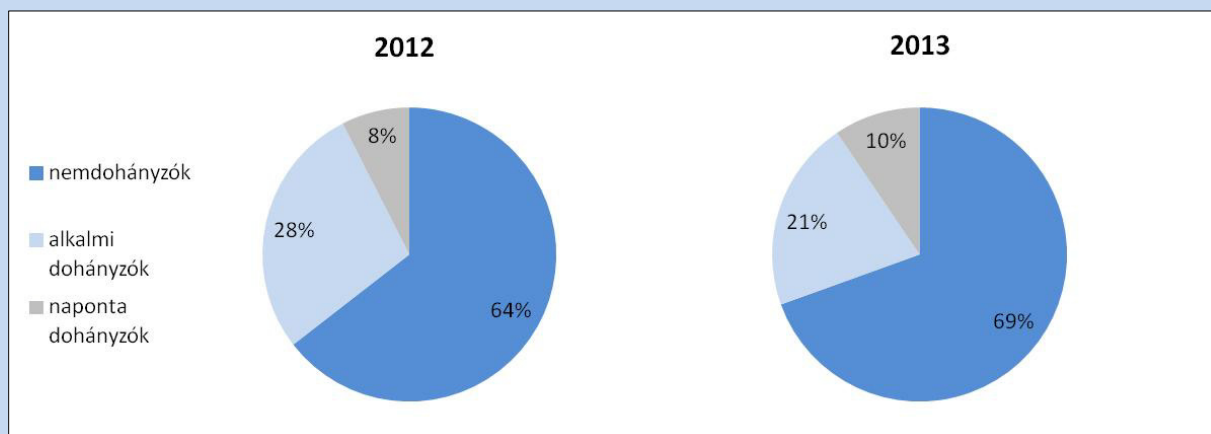
Nőtt a nemdohányzók aránya oly módon, hogy csökkent az alkalmi, viszont nőtt a naponta dohányzók aránya.

2012-ben a nemdohányzók aránya 64,5% volt a fiatalok körében, ez az arány azonban 2013-ra 69,5%-ra emelkedett. Az alkalmi dohányosok aránya 2012-ben 28% volt, míg 2013-ra 21%-ra csökkent. 2012-ben a naponta dohányzó 13-15 évesek aránya 7,5% volt, míg 2013-ra ez az arány 9,5%-ra emelkedett.

---

⁵ dohánytermékek: gyári, és kézzel sodort cigaretta; szivar, szivarka, mini szivar; pipa; vízipipa; tubák, rágódohány

A nemdohányzók alkalmi és naponta dohányzók megoszlása a 13-15 éves korosztály körében 2012-2013-ban

Csökkenett az elmúlt 30 napban cigarettázók, azonban nőtt a kézzel sodort cigarettát fogyasztók aránya.

2012-ben a fiatalok 27%-a fogyasztott az elmúlt 30 napban cigarettát, azonban 2013-ra ez az arány 4%-kal csökkent.

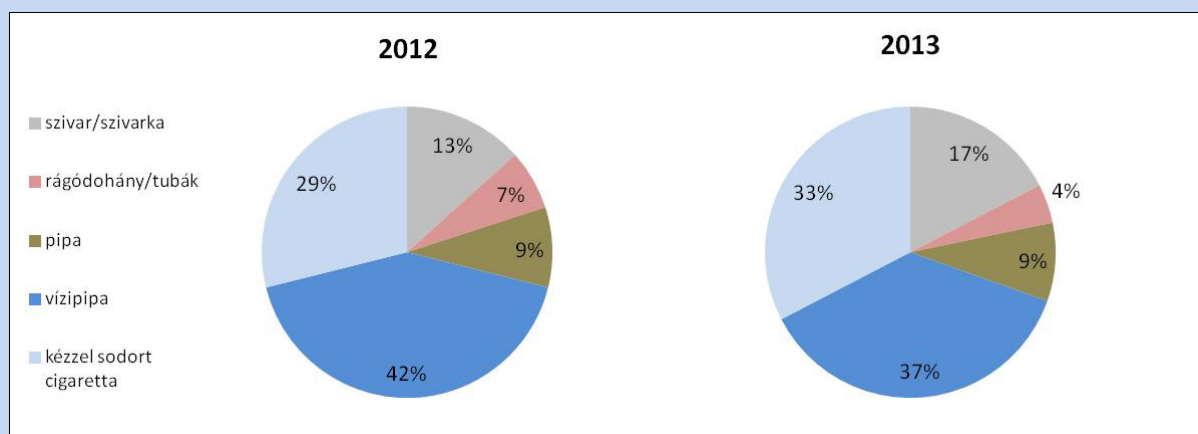
2012-ben azoknak a fiataloknak az aránya, akik az elmúlt 30 napban kézzel sodort cigarettát fogyasztottak 13% volt, míg 2013-ban ez az arány 14,5%-ra emelkedett.

Továbbra is magas a fiatalok körében a vízpipa használók aránya.

Az elmúlt 30 napban fogyasztott egyéb dohánytermékek (szivar/mini szivar, szivarka, rágódohány/tubák, pipa, vízpipa) gyakoriságát is vizsgáltuk 2012-ben és 2013-ban. 2012-ben a 13-15 éves korosztály 6%-a fogyasztott szivart/mini szivart/szivarkát, ez az arány 2013-ra 2%-al növekedett. A pipa fogyasztása nem változott 2013-ra (4%).

2013-ban a rágódohány/tubák fogyasztók aránya 2% és vízpipa fogyasztók aránya 17%, 2012-ről 2013-ra az előbbinél 1%-os, utóbbinál 2%-os csökkenés volt megfigyelhető.

Az elmúlt 30 napban fogyasztott egyéb dohánytermékek gyakorisága a fiatalok körében

Nőtt a cigarettázást tíz éves kor előtt kipróbálók aránya.

A 2012-es felmérés eredményei alapján a 13-15 éves korosztály 13%-a próbálta ki 10 éves kora alatt a cigarettázást, míg 2013-ban ez az arány 21,5%, az emelkedés jelentős.

Dohánytermékekhez való hozzáférés

A dohánytermékeket boltban vásárló fiatalok aránya több mint a felére csökkent.

2012-ben a fiatalok 45% boltban vette a cigarettát, ez az arány 2013-ban a Nemzeti Dohányboltok megnyitása után 20%-ra, azaz jelentősen csökkent. 2012-ben a fiatalok közül, akik boltban vásároltak dohányterméket, 43%-át soha nem utasították vissza a korukra való hivatkozással. 2013-ban ez az arány kis mértékben növekedett, azoknak, akik trafikban vásároltak dohányterméket az 50%-át soha nem utasították vissza a korukra való hivatkozással.

A kiskorúak között nőtt azoknak az aránya, akik mással vetetik meg a boltban a cigarettát és nőtt az illegális hozzáférés aránya.

A 2012-es felmérés eredményei alapján a dohányzó fiatalok 13%-a ad másnak pénzt, hogy cigarettát vásároljanak részükre, míg ez az arány 2013-ban 30%-ra nőtt. 2012-ben a 13-15 éves fiatalok 6%-a vásárolt adójegy nélküli csempészt cigarettát, míg 2013-ban ez az arány 11%-ra emelkedett.

Passzív dohányzás

Otthoni passzív dohányzásnak kitettség kismértékben emelkedett.

A 2012-es felmérés eredményei alapján a 13-15 éves korosztály 44%-a volt dohányfüstnek kitéve otthonában, ez 2013-ban ki mértékben emelkedett 45,5%-ra.

Otthonon kívüli passzív dohányzásnak kitettség csökkent.

2012-ben a fiatalok 70% volt dohányfüstnek kitéve otthonán kívüli helyeken, ez az arány 2013-ra 9%-al csökkent (61%). A fiatalok 97%-a értett egyet a dohányzás tiltásával 2012-ben, míg 2013-ban a fiatalok 93%-a nyilatkozott így.

Passzív dohányzás egészségkárosító hatásának megítélése romlott.

A 2012-es felmérés szerint a fiatalok 60%-a gondolta úgy, hogy biztosan árt mások cigarettafüstje, a passzív dohányzás számukra, 2013-ban már csak 43% vélekedett így.

Leszokás

A dohányzó fiatalok egyharmada érzi úgy, hogy reggel rögtön rá kell gyújtania.

A kérdőív 2012-ben és 2013-ban egyaránt tartalmazott leszokással kapcsolatos kérdéseket, melyeknek egy része egy a nikotinfüggőség mérésére alkalmas tesztből (Fagerström-teszt)

származik. A kérdésekre adott válaszok mutatják, hogy a fiatalok mennyire erősen kötődnek a dohányzáshoz.

2012-ben a 13-15 éves dohányosok 24%-a érezte úgy mindig, hogy reggel azonnal rá kell gyújtania, míg 2013-ra ez az arány 35%-ra emelkedett.

2012-es felmérés eredményei alapján az is elmondható, hogy a fiatalok 81%-a vélte nehéznek a dohányzásról való leszokást, míg 2013-ban ez az arány csupán 52%.

Dohányzással kapcsolatos attitűd 2012-ben és 2013-ban

A dohányzás és a passzív dohányzás megítélése nem megfelelő a fiatalok körében.

Az előzőekben már említettük, hogy 2013-ban a 13-15 éves korosztály körében, 43%-ra csökkent azok aránya, akik szerint mások cigarettafüstje káros, míg 2012-ben ez az arány 60% volt.

Továbbá, 2012-ről 2013-ra 68%-ról 61%-ra csökkent azoknak a dohányos fiataloknak az aránya, akik úgy gondolják, hogy a cigarettázással ártanak önmaguknak.

A megelőzési programok kevesebb gyermekhez jutnak el.

A kérdőívben külön kérdéscsoport vonatkozik az iskolai dohányzás megelőzési programokra. 2012-ben a fiatalok 64%-a vett részt a dohányzás ártalmairól szóló oktatáson az adott tanévben, míg ez az arány 2013-ban 44%-ra csökkent.

2012-ben a 13-15 éves korosztály 47%-a vett részt olyan tanórán, ahol a vele egyidős fiatalok dohányzásának okairól beszélgettek az adott félévben, míg ez az arány 2013-ban 33%-ra csökkent.

A fiatalok körében bekövetkezett dohányzással kapcsolatos attitűdváltozást részben magyarázhatja a megelőző programokban való részvételi arány csökkenése.

Elektronikus cigaretta használat 2012-ben és 2013-ban

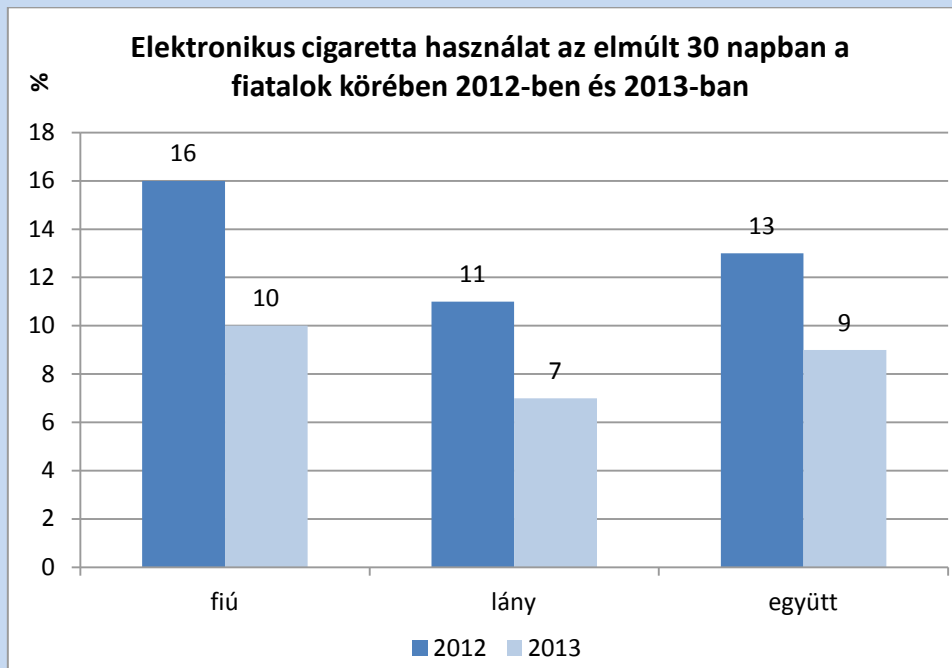
A Felnőtt Dohányzás Felméréshez hasonlóan, a GYTS felmérésben is mértük a DUET használatot. 2012-ben és 2013-ban az elektronikus cigaretta használatával kapcsolatban kérdeztük a fiatalokat.

2013-ra az e-cigaretta használat csökkent, azonban az e-cigarettát használók körében a dohányterméket nem fogyasztók aránya növekedett.

2012-ben a fiatalok 13%-a használt elektronikus cigarettát, míg ez az arány 2013-ra 9%-ra csökkent.

A nemdohányzók 1%-a használt e-cigarettát 2012-ben, míg ez az arány 2013-ban 3% volt. 2012-ben az e-cigarettát használók 5%-a nem fogyasztott dohányterméket, míg 2013-ban ez az arány 24%-ra emelkedett.

2013-ban a patronban található folyadék összetételéről is megkérdeztük az e-cigarettát használókat. A fiatalok 26%-a használt ízesített és nikotinos patron, míg 21% ízesített, de nikotinmentes patron.

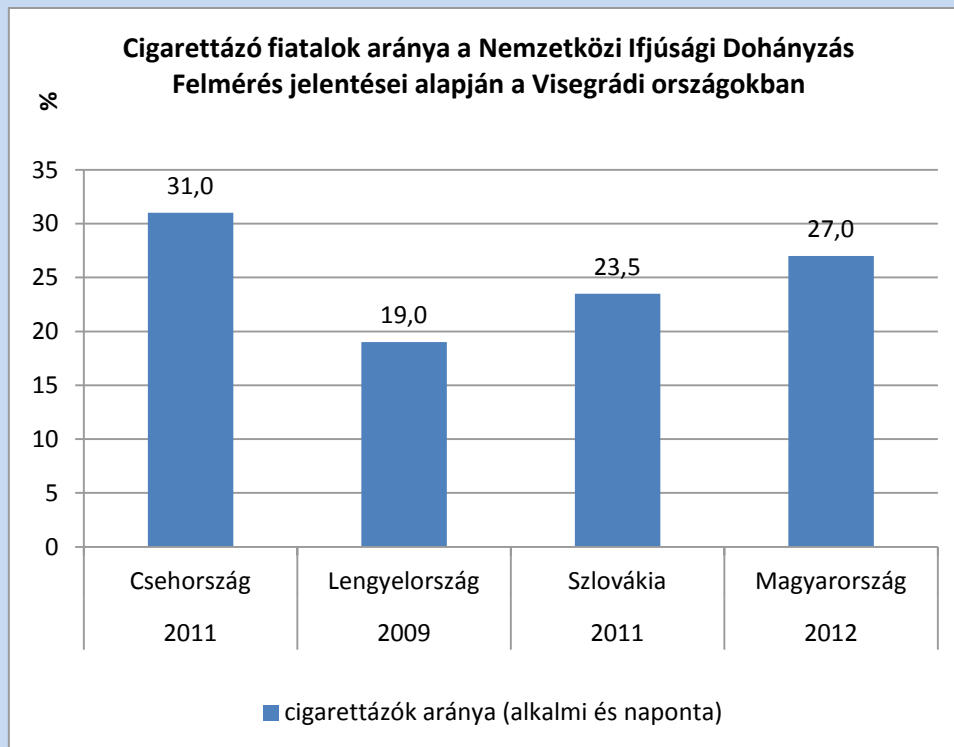
Nemzetközi összehasonlítás⁶

2009, 2011 és 2012-es eredmények alapján a visegrádi országok között Magyarországon a második leggyakoribb a cigarettázó fiatalok aránya.

A visegrádi országok (Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Magyarország) Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérés jelentéseinek adatai alapján elmondhatjuk, hogy Magyarországon 2012-ben 27% volt a cigarettázó fiatalok aránya, míg Csehországban 2011-ben ez az arány 31% volt. 2009-es adatok alapján Lengyelországban volt a legalacsonyabb a cigarettázó fiatalok aránya (19%).

---

⁶ Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérés Adatbázis; Global Tobacco Surveillance System Data; (<http://nccd.cdc.gov/GTSSData/default/default.aspx> , letöltve: 2014.07.17.)

Dohányzási szokásokkal kapcsolatos adatokat tartalmaz az European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) és Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) felmérés.

Az európai országokat célzó ESPAD felmérés elsősorban alkohol és egyéb drogok használatáról kérdezi a 15-16 éves korosztályt, míg a HBSC felmérést 43 országban, Európában és Észak Amerikában méri fel a 11-13-15 éves iskolások egészségmagatartását.

Mindkét felmérés tartalmaz dohányzási szokásokkal kapcsolatos adatokat, azonban ezek összehasonlítása a GYTS felméréssel félrevezető lehet, hiszen a dohányzási szokások felméréséhez használt kérdések nem egységesek, valamint a felmérésben résztvevő korosztály sem egyezik meg.

Fiatalok dohányzási szokásait befolyásoló tényezők

A 2013-as Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérés eredményei alapján elmondhatjuk, hogy a 13-15 éves fiatalok körében csökkent azok aránya, akik kipróbáltak már valamilyen dohányterméket, valamint nőtt a nemdohányzók aránya oly módon, hogy csökkent az alkalmi, viszont nőtt a naponta dohányzók aránya. Az eredményekből azonban kiderül, hogy a fiatalok ismerete a dohányzás káros hatásairól, valamint a dohányzás megítélése változatlan vagy rosszabb az előző évekhez képest.

A fiatalok dohányzási szokásainak pontosabb megismerése végett, a 2013-as felmérés eredményeit összefüggés elemzésnek vetettük alá.

Módszertan

Célunk a fiatalok dohányzási szokásainak és az azokat befolyásoló tényezők összefüggéseinek feltárása volt. Elemzésünk során választ kerestünk arra a kérdésre, hogy a vizsgált tényezők hogyan befolyásolják a dohányzás megkezdését, valamint azt, hogy a dohányzó fiatalok milyen gyakran dohányoznak.

A szakirodalom alapján olyan tényezőket választottunk ki, melyek bizonyítottan elősegítik a dohányzás kipróbálását, elkezdését. A 2012-es Surgeon General's report⁷ összefoglalója alapján a szociális hatásokat, a dohányipari befolyásoltságot, valamint a megelőző programok hatásait elemeztük.

Az összefüggések vizsgálatához két elemzést végeztünk, melyekben a vizsgált befolyásoló tényezők megegyeztek. Az elemzések során az alábbi tényezők lehetséges hatását vizsgáltuk.

---

⁷ Surgeon General's report; Preventing Tobacco Use Among Youth and Young Adults; 2012.

<http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/preventing-youth-tobacco-use/exec-summary.pdf>

A vizsgált befolyásoló tényezők:	
Osztály	
referencia: 7 osztály	8 osztály 9 osztály
Nem	
referencia: fiú	lány
Szülők iskolai végzettsége	
referencia: alacsony (1) (általános v annál kevesebb)	közepes (2) (szakmunkás v érettségi) magas (3) (főiskola v egyetem)
Szülők dohányzási státusza	
referencia: nem dohányoznak	legalább az egyik dohányzik
Barátok dohányzási státusza	
referencia: nem dohányoznak	legalább egy barát dohányzik
Dohányzó diákokat lát iskolaidőben	
referencia: nem lát	lát
Dohányzás a médiában	
referencia: nem látott	látott
Beszélgetés a dohányzásról	
referencia: nem volt soha	volt
Dohányzás-ellenes üzenetek	
referencia: nem látott	látott
Cigarettázás káros hatásáról téves meggyőződés	
referencia: ismeri	nem ismeri
Dohányzás pozitív megítélése	
referencia: csak negatívan ítéli meg a dohányzást	van pozitív megítélése a dohányzással kapcsolatban

A tényezők meghatározásához használt kérdések a Melléklet 1-ben található.

Eredmények

A dohányzás megkezdését befolyásoló tényezők

Elemzésünk eredményei alapján a dohányzás megkezdésének esélyét legnagyobb mértékben a barátok dohányzási státusza befolyásolta. Több mint 6-szor nagyobb az esélye annak, hogy a fiatal dohányozni kezd, ha barátai is dohányoznak. Tovább növeli a dohányzás esélyét az, ha a szülők dohányoznak, valamint, ha a fiatal dohányzó diákokat lát az iskolában.

A 9. osztályba járó diákoknál 2-szer nagyobb az esély a dohányzás megkezdésére, mint a 7. osztályosoknál. Eredményeink alapján a dohányzás megkezdését nem befolyásolja a nem vagy a szülők iskolai végzettsége.

A cigarettázás káros hatásáról való téves meggyőződés és a dohányzás pozitív megítélése több mint 2-szeresen emeli annak esélyét, hogy a fiatal dohányozni kezd. Elemzésünk szerint a a médiában látott dohányzás, a dohányzás-ellenes üzenetek és az iskolában történő beszélgetés a dohányzás káros hatásairól nem befolyásolják a dohányzás megkezdését.

A vizsgált befolyásoló tényezők	Esélyhányados	95%-os Megbízhatósági Tartomány
Nem	0,8	(0,72-1,03)
Osztály- 8.osztály	1,1	(0,87-1,65)
Osztály- 9.osztály	2,1	(1,62-2,93)
Szülők iskolai végzettsége- középfokú	0,8	(0,67-1,13)
Szülők iskolai végzettsége- felsőfokú	1,2	(0,86-1,67)
Szülők dohányzási státusza	1,7	(1,44-2,10)
Barátok dohányzási státusza	6,3	(4,57-8,85)
Dohányzó diákokat lát iskolaidőben	1,7	(1,38-2,18)
Dohányzás a médiában	1,0	(0,84-1,40)
Beszélgetés a dohányzásról	1,0	(0,83-1,29)
Dohányzás-ellenes üzenetek	1,0	(0,84-1,22)
Cigarettázás káros hatásáról téves meggyőződés	2,5	(1,71-3,85)
Dohányzás pozitív megítélése	2,2	(1,47-3,48)

A dohányzó fiatalok dohányzás gyakoriságát befolyásoló tényezők

Elemzésünk eredményei alapján a magasabb osztályba járó fiatalok nagyobb eséllyel dohányoznak többet, mint a 7. osztályosok. Eredményeink alapján a lányok kevesebb eséllyel dohányoznak többet, mint a fiúk.

Elemzésünk eredményeiből kiderül, hogy felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők dohányzó gyermeke nagyobb eséllyel gyújt rá kevesebbszer.

A környezet dohányzási státusza jelentősen befolyásolta a dohányos fiatalok dohányzási gyakoriságát, azonban nem olyan mértékben, mint a dohányzás megkezdését. Dohányos barátok esetén a dohányos fiatal 2-szer akkora eséllyel gyújtott rá gyakrabban. Hasonló összefüggés volt megfigyelhető a dohányzó szülők, és ha a fiatal dohányzó diákokat lát az iskolában esetén is.

A cigarettázás káros hatásáról való téves meggyőződés emeli annak esélyét, hogy a fiatal többet gyújtson rá, azonban a dohányzás-ellenes üzenetek protektív hatásúnak bizonyultak.

Eredményeink szerint a dohányzás látványa a médiában, az iskolában történő beszélgetés a dohányzás káros hatásairól, valamint a dohányzás pozitív megítélése nem befolyásolja a dohányzás gyakoriságát.

A vizsgált befolyásoló tényezők	Esélyhányados	95%-os Megbízhatósági Tartomány
Nem	0,8	0,68-0,96
Osztály- 8.osztály	1,9	1,21-3,08
Osztály- 9.osztály	3,6	2,31-5,78
Szülők iskolai végzettsége- középfokú	0,7	0,49-1,02
Szülők iskolai végzettsége- felsőfokú	0,4	0,32-0,76
Szülők dohányzási státusza	1,6	1,31-2,08
Barátok dohányzási státusza	1,8	1,11-3,07
Dohányzó diákokat lát iskolaidőben	1,7	1,36-2,22
Dohányzás a médiában	0,7	0,46-1,14
Beszélgetés a dohányzásról	1,0	0,78-1,44
Dohányzás-ellenes üzenetek	0,7	0,60-1,03
Cigaretta káros hatásáról téves meggyőződés	1,5	1,09-2,17
Dohányzás pozitív megítélése	0,9	0,48-1,94

Következtetés

A 2013-as Nemzetközi Ifjúsági Dohányzás Felmérés eredményeiből látható, hogy nőtt a nemdohányzók aránya oly módon, hogy csökkent az alkalmi, viszont nőtt a naponta dohányzók aránya, mely eredményeket azért is fontosak, mert a felnövekvő generáció naponta dohányzó fiataljai nagyobb eséllyel maradnak felnőttként is rendszeres dohányosok. Ahhoz, hogy a felnőtt felmérés pozitív eredményét, a naponta rágyújtók arányának csökkenését fenntarthatassuk, fontos, hogy a fiatalok dohányzási szokásait is megváltoztassuk.

Több külföldi szakirodalom is megerősíti azt a feltételezésünket, mely szerint a dohányzás és a passzív dohányzás megítélése befolyásolja a fiatalok dohányzási szokásait. A felmérés eredményeiből kiderül, hogy a 13-15 éves korosztálynak csak a 43% gondolja azt, hogy mások cigarettafüstje káros a számára. 100 fiatal közül csak 61 szerint árt önmagának a cigarettázással. Feltételezhető, hogy a naponta dohányzó fiatalok arányának enyhe növekedésében, szerepet játszott a dohányzás és a passzív dohányzás kevésbé negatív megítélése.

A 2013-as ifjúsági felmérés eredményei szerint a megelőzési programok kevesebb gyermekhez jutnak el, a fiatalok 44%-a vett részt a dohányzás ártalmairól szóló oktatáson, illetve 47%-a vett részt olyan tanórán, ahol a vele egyidős fiatalok dohányzásának okairól beszélgettek. A fiatalok körében bekövetkezett dohányzással kapcsolatos attitűdváltozás jelzi, hogy az iskolai megelőzés jelenlegi rendszere nem megfelelő. A GYTS felmérés adatai alapján nem megítélhető, hogy az eredménytelenségben az iskolai megelőző programokban való alacsony részvételi arány, vagy a programok esetleges elégtelen hatása játszik-e nagyobb szerepet.

A fiatalok dohányzási szokásait befolyásoló tényezők feltárása és megértése céljából összefüggés elemzést készítettünk mely alapján elmondható, hogy a fiatalok dohányossá válásának esélyét jelentősen növelte, ha a környezetükben élők (szülők, barátok, az iskolaudvaron dohányzó diákok) dohányoznak. Eredményeink tehát alátámasztják azt a szakirodalomban többszörösen bizonyított tény, miszerint a társas környezet és befolyásoltság jelentősen meghatározza a fiatalok dohányzási szokásait.

Összegezve tapasztalatainkat megállapítható, ahhoz, hogy valóban jelentős változásokat érzünk el a fiatalok dohányzásának visszaszorítása területén, a jogszabályi intézkedéseket egyéb beavatkozásokkal, pl. igazoltan hatásos megelőzési programokkal, kommunikációval célszerű kiegészíteni. Így fontosnak tartjuk, hogy olyan szociális készségekre és kompetenciákra irányuló, komplex megelőzési programok kidolgozására kerüljön sor, melyek megfelelnek a legújabb egészségmagatartás megváltoztatására vonatkozó elméleteknek, valamint magukba foglalják a legújabb jó gyakorlatok eredményeit.

Mellékletek

Melléklet 1.

A vizsgált befolyásoló tényezők:	Kérdések
Osztály	
Nem	Fiú vagy, vagy lány? 1. Fiú 2. Lány
Szülők iskolai végzettsége	Mi édesapád (nevelőapád, édesanyád barátjának, partnerének, ha vele élsz) legmagasabb iskolai végzettsége? 1. Nem végezte el az általános iskolát 2. Elvégezte az általános iskolát 3. Szakmunkás bizonyítványa van 4. Érettségije van 5. Főiskolai, egyetemi diplomája van 6. Nem tudom Mi édesanyád (nevelőanyád, édesapád barátnőjének, partnerének, ha vele élsz) legmagasabb iskolai végzettsége? 1. Nem fejezte be az általános iskolát 2. Befejezte az általános iskolát 3. Szakmunkás bizonyítványa van 4. Érettségije van 5. Főiskolai, egyetemi diplomája van 6. Nem tudom
Szülők dohányzási státusza	A szüleid dohányoznak? (akivel együtt élsz) 1. A szüleim nem dohányoznak 2. Mindketten dohányoznak

	3. Édesapám/nevelőapám dohányzik 4. Édesanyám/nevelőanyám dohányzik 5. Nem tudom
Barátok dohányzási státusza	Cigarettazik valaki a legközelebbi barátaid közül? 1. Senki sem 2. Néhányan 3. Legtöbbjük 4. Mindegyikük
Dohányzó diákokat lát iskolaidőben	Milyen gyakran látsz diákokat iskolaidő alatt dohányozni az iskola épületében? 1. Naponta 2. Szinte naponta 3. Néha 4. Soha Milyen gyakran látsz diákokat iskolaidő alatt dohányozni az iskola épületén kívül, ám az iskola területén belül (pl. iskolaudvaron)? 1. Naponta 2. Szinte naponta 3. Néha 4. Soha
Dohányzás a médiában	Amikor tévét, videót, DVD-t nézel, moziban vagy, vagy interneten filmet/sorozatot nézel, milyen gyakran látsz dohányzó színészeket? 1. Soha nem nézek filmet/sorozatot interneten, nem nézek tévét, videót, DVD-t és nem megyek moziba 2. Sokszor 3. Néha 4. Soha Az elmúlt 30 napban, láttál olyan videót az interneten, amely a dohányzást reklámozza vagy a dohányzást menőnek/coolnak állítja be? 1. Az elmúlt 30 napban nem használtam internetet 2. Igen

	3. Nem
Beszélgetés a dohányzásról	Mikor beszéltek nektek utoljára a dohányzásról az iskolában? 1. Soha 2. Ebben a félévben 3. A múlt félévben 4. Egy évvel ezelőtt 5. Több mint egy évvel ezelőtt
Dohányzás-ellenes üzenetek	Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) láttál vagy hallottál-e dohányzás ellenes média üzenetet sporteseményeken, vásárokon, koncerteken, társasági összejöveteleken, közösségi eseményeken? 1. Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) nem voltam sporteseményeken, vásárokon, koncerteken, társasági összejöveteleken, közösségi eseményeken. 2. Láttam dohányzás ellenes média üzeneteket. 3. Nem láttam dohányzás ellenes média üzeneteket. Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) hány dohányzás-ellenes média-üzenetet (pl. felhívást, hirdetést, reklámot stb.) láttál a televízióban? 1. Soha nem nézek televíziót 2. Egyet sem 3. Keveset 4. Sokat Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) hány dohányzás-ellenes média-üzenetet (pl. felhívást, hirdetést) hallottál a rádióban? 1. Soha nem hallgatok rádiót 2. Egyet sem 3. Keveset 4. Sokat Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) hány dohányzás-ellenes média-üzenetet (pl. felhívást, hirdetést) láttál óriásplakátokon, hirdetőablán? 1. Egyet sem

	2. Keveset 3. Sokat Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) hány dohányzás-ellenes média-üzenetet (pl. felhívást, hirdetést) láttál a moziban? 1. Soha nem megyek moziba 2. Egyet sem 3. Keveset 4. Sokat Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) hány dohányzás-ellenes média-üzenetet (pl. felhívást, hirdetést) láttál újságokban, magazinokban? 1. Soha nem olvasok újságot, magazint 2. Egyet sem 3. Keveset 4. Sokat Az elmúlt 30 napban (1 hónapban) hány dohányzás-ellenes média-üzenetet (pl. felhívást, hirdetést) láttál Interneten? 1. Soha nem internetezem 2. Egyet sem 3. Keveset 4. Sokat
Cigarettazás káros hatásáról téves meggyőződés	Szerinted, ha cigarettaazol, azzal ártasz magadnak? 1. Biztosan nem 2. Valószínűleg nem 3. Valószínűleg igen 4. Igen, biztosan
Dohányzás pozitív megítélése	Szerinted a dohányzó fiúknak több, vagy kevesebb barátjuk van a nemdohányzókhoz képest? 1. Több barátjuk van 2. Kevesebb barátjuk van

3. Nincs különbség a nemdohányzókhoz képest

Szerinted a dohányzó lányoknak több, vagy kevesebb barátjuk van a nemdohányzókhoz képest?

1. Több barátjuk van
2. Kevesebb barátjuk van
3. Nincs különbség a nemdohányzókhoz képest

Szerinted a cigarettázás növeli vagy csökkenti a fiúk vonzerejét?

1. Lényegesen növeli
2. Némileg növeli
3. Nem befolyásolja a vonzerőt
4. Némileg csökkenti
5. Lényegesen csökkenti

Szerinted a cigarettázás növeli vagy csökkenti a lányok vonzerejét?

1. Lényegesen növeli
2. Némileg növeli
3. Nem befolyásolja a vonzerőt
4. Némileg csökkenti
5. Lényegesen csökkenti

Ha látsz egy dohányzó férfit, mit gondolsz róla?

NE FELEDD, CSAK EGY VÁLASZT JELÖLJ BE!

1. Önbizalom hiányos
2. Nincs akaratereje
3. Buta
4. Vesztes
5. Sikeres
6. Intelligens
7. Menő

